

12. Nicht weniger mit dennen jezigen *Arendatariis*- und respective Pfandinhabern vüllbesagter *Fiscalischen Güettern* wegen der Wahren und Effetten, so sich bey ihrer Abtretung bey dennen *Scalis* befinden möchten, der Billichkheit nach vergleichen, und ihnen solche entweder abzulösen, oder da sye sich des Werkhs halber nicht vergleichen könnten, zuezulassen haben, das dieselbe solche Effetten nach Belieben verkauffen oder weiters transportiren mögen, alles gethreulich und ohne Geföhrde.

Und seint dises Kauffscontracts 3 gleichlaudenthe Exemplaria aufgerichtet, durch ihre kayserliche Mayestät allergnädigist ratificiert und hievon eines der *kayserlichen Hoff*- und das andere der *königlich hungarischen Camer*, als Verkhauffern, das dritte aber der *innerösterreichischen Camer* als Kauffern unter der sambentlichen Ferttigung zuegestöllet worden. Geschen *Wienn*, den 26. Aprillis, Anno 1692. *Wolff Ander, Graff von Ursin und Rosenberg* (L. S.) *Seyfridt Christoph Breiner*. (L. S.) *Jakob Ander, Graff* und *Herr von Prandeyss* (L. S.) *Christophorus Antonius Erdödi* (L. S.) *Georgius Horváth Kissevith, liber baro de Lomnicza* (L. S.) *Franciscus Melchior a Gans, liber baro in Birkenhorn* (L. S.) *Franz Adam, Graff von Dietrichstain* (L. S.) *Victor Jacob, Graff von und zu Prandtegg* (L. S.) *Maximilian, Graff von Güller*. (L. S.)

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltár 1741. évi országgyűlési iratai közt az 575—587. lapon.

ERDÉLYI FEJEDELMI UTASÍTÁS A BALÁZSFALVI UDVARBIRÓ RÉSZÉRE 1670-BŐL.

Instructio pro egregio Joanne Fábán de Borberek, provisoro nostro Balasfalviensi, die et anno infra notatis extradata.

1. Tisztinek beállításakor *reversálist* adván az mi kezünkhez mindenemü bonumokat, udvarházunknál levő *accidentiakkal*: *inventáriumba*, az jószágot peniglen *urbáriumba* vétetvén, hasznosan aszerént *continuálja* tisztit, hogy *reversálisát* meg ne sértse, az jószágot is a mi dolgunk kívül más onussal ne onerálja, *fizetésért*, se *seminemü respectusért* az szolgálattól ne is *immunitálja*; az *inventátoroknak* *pecséték* az *subterip-tiójok* alatt yege kezéhez, mind az *inventáriumot*, mind az *urbáriumot* magánál *eggyet* megtartván; ugyan *pecsét* alatt *minekünk* is *eggyet*, *hasonlót* küldjen.

2. Maga mellé *rationistát*, *kulcsárt*, akármí *rendbeli* *szolgákat* is, maga *fejétől* ne tegyen, mert az *olygonokat* magunk *szoktunk* állatni, s *rendelni*, *darabantokon* és *ispánokon* kívül, melyeket maga *tehet praefectusunk* akarattjából, *majorbíró*t penig se *csürbíró*t ne tegyen, se *tartson*. *Darabantokat* penig, ne az *jobbágyoknak* *gazdagából*, se az *igen szegényéből*, hanem az *középrendüből*, *kiváltképpen ökrelleneket* tégyen.

3. Mindenkor *minek* *ideje* *lészen*, ahhoz *lásson szorgalmatosan*; *ugymint tavasszal* *kelvén*: *tavasz-buzát*, *zabot*, *tönkelyt*, *borsót*, *lencsét*,

babot, árpát, kölest, hariskát kender- és lenmagot (ezt két ízben szokták vetni, kinek szalmáját megcsinálni szokták hóvizen, kinek csak *magva* hasznát veszik későbbben) jó idején és alkalmas időben vettessen, annyit peng azokban, mennyit holdog időben ott szoktak volt vettetni. Ugyanakkor az *szőlő* karózásán, homlításán, hajtásán, megkapáltatásán, azután minden mivének rend szerént való megművelésén rajta legyen. Ugyan *petreselyem-, vereshagyma-, murok-, répa-, retek-, palánt- és saláta-magokat, palántot, vereshagymát, magyaró hagymát, foghagymát, magnak valókat is, nemkülönbén petreselymet, murkot, répát, reket és káposztát is, similiter bőven ültessen, annyira valót, hogy az mi konyhánkat bőséggel is tarthassa. Valami leguminákat az föld szokott teremni, pénzen azt ne vegyen és ne vétessen, mért nem acceptáltatik rátiójában, ugy és annyira ökonomuskadjék s industriálkadjék.*

4. Ugyan tavaszra kelvén szokott terminusokon, mindenütt az *kaszáló-réteket, vetéseket megtilalmazza, az erdőket is hasonlóképpen, hogy azokból is káronk ne következék, mert alioquin nehéz animadversioniókat fogja venni gondviseletlenségeért.*

5. Isten az nyári üdöt elhozván jó idején korán az *ugaroltatáshoz* hozzáfogjon s fogassan, annak *kövertetésén* nemkülönbén az *kaszáltatáson* rajta legyen, azután az *aratáson s behordatáson* szép tiszta időben, ideje korán, magnak való búzát csipeltessen és mindenféle vetéseknek betakarításán; úgy alkalmaztatván magát peng, hogy *háramszari szántásokban* az őszi vetést, úgymint: *őszi búzát, árpát, rozstot, alakórt*, ad primum Octobris mind elvetesse és végeztesse is; melyeknek köböl-számíruil, az hites és jó lelkiismeretű biráktól vegyen igen hiteles testimonialisakat, az üdönek mivoltán, kiváltképpen derék nyári dolognak idején, az mi dolgokra *kihaztsa*, és mikor azt alkalmasint végezik, magaknak is napat és szabadságot adjon, hogy magaknak is kaphassanak, és így magak is örömesbben hozzálátnak az mi dolgainkhoz.

6. Mindenféle *dézmát* igazán, kedvezés, adományozás, atyafiság, félelem, személyválogatás és barátság nélkül exigáltasson, minden rendeken, melynek számáról is testimoniálisa és partiale regestruma legyen rátiója mellett. Idejében az *juh- és bárány-dézmát* maga vigye végben, azokon kívül való mindenféle dézmáknak, alkalmasosságát mi tőlünk várja és értse. Az jobbágyoknak kinek mennyi juha és báránya vagyon, nagy vigyázása legyen, mert néha az dézmálás előtt is elrejtik, ezért az dézmálás után is czirkáltassa meg kinek-kinek juhait, az dézmáláskor adott czédulát előkérvén, és ha kit hamisságban talál, minékünk adja értésünkre.

7. Az *mustot* annak idejében mind majorság-szőlők termését begyűjtvén, mind peng az jószágban *bor-dézmát* igazán exigálván, a *Szent-Márton adója* és *szolgálatbeli borral* együtt, azakat tiszta, szép, szagtalan hordókban töltvén, arról legyen igaz testimoniálisa és partiálisa, rátiója mellett.

8. Az keze alatt levő *ménesekre* és azoknak szaparadásokra szorgalmatos gondja legyen; azokat szerin felírja s azokrul minékünk is gyakorta extractust küldjen; ha valamelyik közülök megbetegedik, meg-orvosolni szorgalmatosan igyekezze. Ha peng közülök meg talál halni, testimoniálíst vegyen róla, hogy betegségéből igyekezte meggyógyítani

eléggé, de csak megholt. Mindenféle *marháknak bőrire* úgy vigyázzon, hogy magakban meg ne veszzenek, mert az árát rajta vesszük meg.

9. A *majorság-juhoknak* számát, mind magok fajzásokból, mind pedig dézmákból igyekezze szaporítani, jó igaz *pakulárokat* tartván mellettek; *majort* is aszerént, úgyhogy sem minket, sem pedig magát ne defraudálják, azkik is legyenek erős hitesek; mindenféle gyűjteményt: *úgy mint sajtaikat, túróit, ordait és vajait* szorgalmason, igazán betakarítsák az limitáció szerént, és hasznosan adminisztrálják számunkra mind *gyapjakkal* együtt. Mihelyt pedig az juhokat derekasan kezdik fejni, a *sztésnára* mindjárt hizni való *sértéseket* küldjen, maga is gyakorta megnézzze, mint bánnak vélek; az *malmokban* is hasonlóképpen sertés-marhákat véteszen, jó idején és szorgalmason reávigyázzon.

10. *Tehén-nemü* barmot in specie, mennél felesbbet lehet, annyit tartson, kiváltképpen *fejös teheneket* continue 40-et, az melyeknek is *gyűjteményére* szorgalmas vigyázása legyen. Legalább egy-egy tehéntől egy-egy *veder vaját* adminisztráltatni kívánja s reá is erőltesse; ezenkívül *irós vaját, sós tejet és túrókat* is csináltasson az majorokkal; az udvarban is illendőképpen tej és tejfel adminisztráltassék az konyhára, ha mikor mennyi kívántatik. Azoknak pedig szaparadásokra szorgalmas vigyázása legyen; ha pedig megtalálna halni, maga, vagy a számtartó ott legyen, s megnézzze, nehogy az bőrit elcseréljék; az *marhákat* maga mind szörin leirja, hogy megismerhesse, ha elcserélnék. Az *sértés-marhákat* is mind majorság-sértésekből, azkik szaporodnak, mind pedig dézmákból, azkik gyűlnek, számukat szaporítsa, azkik mellett is igaz pásztorokat tartson, kik is hitesek legyenek. Hasonlóképpen *tyukot, ludat, pulykát, pávát és réczét* igen felesen igyekezzék szerezni, tartani, szaporítani és tojásukat meggyűjteni; élésekre is szorgalmas gondja legyen, meg ne fogyatkozzanak; minél jobban tudja bőviteni, azon légyen.

11. Béres *szekereket* ökrekkal együtt, az mint azelőtt szokás volt, most is úgy, annyit igyekezzék tartani, és azokból az mi dolgainkat, az mikor az üdő magával mit hoz, aszerént continuáltassa.

12. Mindenféle fogyatkozásokat teljes tehetségével restauráltasson, úgy mint kastélyunkbeli házaknak sendelyezésének, vagy egyéb részeknek fogyatkozásait, hiányosságait, kiváltképpen az kastélybeli *építésekben Boér István* hívüktől hallgasson. Ha mi emberbeli segítség kívántatik, vagy épületre való fák, nekie írjon, az mit parancsol az tévő legyen. Az *vendégfogadó-házat* megépíttesse, kerteit megcsináltassa, veteményekkel bevesse, számból, borból, szénából meg ne fogyatkoztassa; az vendégfogadótól, ki egyszersmind korcsamáros is, reversálist vegyen; az korcsamát jó borral tartsa, mert ha mi fogyatkozás és kár következik, maga fizeti meg. Az *mészárszéket* is húsból meg ne fogyatkoztassa, hogy az utonjárók vagy egyik, vagy másik élés miatt el ne idegenedjenek. Az házakat is tisztán tartsa, az lisztelő *malmakat* is építse, ha mi híjjak volna, gátjokat csináltassa, köttessen mind őszszel, tavasszal, és mikor az szükség kívánja, hogy onnanis nekünk szép proventust szerezhessen. Az házaknak, hidaknak és gátoknak csinálására úgy vigyázzon, olykor építtessen, hogy emberhalál ne essék, mert magán vesszük meg az díjakat. Udvarunkat, házunkat tisztán tartassa, azokra való

eszközökre szorgalmatos vigyázása legyen, hogy el ne idegenedjenek, vagy téveledjenek; az kertnek is megépítésére és serényen való coláltatására szorgalmatos gondja legyen.

13. *Halászó vizeket* és halastókat is tartson erős tilalomban, hogy mikor mi oda megyünk lehessen bőven hala, rákja, nemcsak akkoron ott konyhánkat eltarthassa, de máshova is, ha kivántatik, gazdálkodhassék bőven, fogyatkozás nélkül mindenha belöllek.

14. Az *korcsamálást*: mi számunkra szokott terminusokon el ne múlassa continuáltatni, másoknak abban is ne kedveskedjék, azon lévén, mentől több helyeken korcsamáróltathasson és minekünk abból is szép proventust creálhasson.

15. Senkinek keze alatt való jószágunkban csak egy *talpalatnyi földet* is, annál inkább jobbágyakat és egyéb bonumokat ne engedjen, az mi annuentiánk és praefectusunk hire nélkül.

16. Senkit, keze alatt lévő *jobbágyok* közül, törvény nélkül meg ne háborítson, sem károsítson, sem semminemű huzást-vonást, erőszak-tételt maga haszna keresésére ne cselekedjék, sőt azelőtt becsúszott rossz szokásoknak is békét hagyjon, úgymint: jövevények, szulgalegények, özvegyasszonyok, pásztorok és egyéb rendek dézma-buzájokat, gabonájukat, borokat, bárányakat, vagy annak váltáságpénzeket, asztaghulladékokat nem maga, hanem éppen mi számunkra percipiálja, nem lévén minekünk senki osztozó társunk. Sőt azmely jobbágyokat törvény-nyel prosequál s convincáltatik, ha halálra valók, az dolgot minékünk megírván, azután azmit parancsolunk, ahhoz tartsa magát. Ha penig birságra valók, csak az birságot igazán exigáltassa, kinek két része legyen miénk, 3-ik része penig magáé, fáradságáért. Számot adjon mindenféle birságokról igazán; de ezt cselekedje hogy, ha jobbágyink közül valamelyik pénzbirságot érdemelne is, ne vegyen mindjárt pénzt rajta, hanem megverettesse; ha az sem fog, megtömlöcsezze, harmadszor penig pénzbeli birságot vegyen rajtok.

17. Keze alatt való bonuminkat ne másképpen, hanem mi és praefectusunk commissióinkra erogálja, mindenekről quietantiát vévén. Az conventionatus szolgálknak is fizetéseket és praebendájukat, nemkülönben, hanem conventiójok szerént angariatím szolgáltatassa ki; maga is azszerént maga fizetését is kiveheti. De úgy cselekedjék, hogy az udvarbíró maga fizetéséről quietantiát adjon az számtartónak, az számtartó is az udvarbírónak és minden conventionatus szolgálkról, kinek mennyit fizettek, quietantiát vegyenek, másképpen nem accep-táltatjuk.

18. Ha penig *idegen országból* jött és egyéb utonjáró emberséges emberek, azkik minekünk jóakaróink, avagy mi szolgálatunkban járnak, ott megtalálnak szállani, kinek-kinek rendi és állapotjához képest tékozlás nélkül gazdálkodtasson, hogy azmi méltóságunk és becsületünk meg ne sértődjék; azoknak megszállásoknak és mulatságoknak idejét igazán felírja, azmely hites ember által gazdálgatott penig, attúl, az expenzákról testimoniálist vegyen; melyet is rátiója mellett producáljon; mindazáltal igen meglássa, hogy az szegénységet minden utonjáró és szaccoltató embertől megoltalmazza.

19. Keze alatt lévő *makkas erdőken*, mikor az makk bőven terem,

mentől több sertéseket fogadhat, annyit fogadjon reá, és azokból az szokás szerént való dézmát igazán megvegye, az váltópénzt is mi számunkra, kiről igaz testimoniálist és partiálist tartson rátiója mellé.

20 Az *réteket*, hol tövises és gazos, megirtassa, tisztítsa, szántó-földeket, szőlőket *ganajoztasson*, hogy annyival is inkább alkalmasab-
bak legyenek az bő termésre.

21. Pajtákat, istállókat, csüreket, kerteket, majorházakat, azhol *építés* kívántatik, építsen, hol pedig kívántatnak, ujólag is erigáljon és csináltasson, kik épek, azokat elromladozni, pusztulni ne engedje. *Mészárszéket* is, azhol eddig szokás volt, csináltasson, és continuáltassa s tartsa is. Az *vámos hidak* is mindenkor jók és épek legyenek; az utonjárók azoknak rossz voltak miatt meg ne gátoltassanak, vagy más utakra ne tanuljanak az vendégfogadóbúl, mivel szép proventus szokott onnét jüni; az vámosok erős hitések legyenek az proventusoknak igazán való exigálásokra és megtartásokra, be is adminisztrálásokra, gondviselésekre serényen való vigyázásokra,

22. Télben épületre való *fákat* elegendendőt hordasson, faragtasson; azokat kazalokba rakatván, mire mikor szükség leszén, arra fordíthatja. *Szőlőkarókat* elegendendőket csináltasson; *szirónynak* és *szőlőhajításra* való *vesszöt* is bőven szerezzen, s *hordóknak* és *kádoknak* való fákat vontasson, azokat meghasogatván, az nagyjából kifaragtassa az kádárokkal és ácsokkal, szépen kazalba rakassa megszáradásra; *szekereknek* való fákat is, úgymint: tengelyeknek, lajtorjának, rudaknak, kerék-agyagnak, talpaknak és küllöknek valókat, minden ehhez hasonló eszközöknek elegendendőt hordasson, faragtasson; *tűzre való fákat* is jó bőven elegendendőt hordasson, hogy nyárban egyéb dolgai lévén, azoknak hordatásokban ne kellesék búsulnia. *Jégvermeket* restauráltassa, azokban is elegendendő jeget rakasson, hogy annak is me létele miatt kisebbsége ne következék. Az *malmokból* minden szombaton az *malomvámot* mindenik-félét kiméretvén, percipiálja; mindenkor az hites ember mellett vagy maga, vagy számtartója ott legyen; igaz molnárokat (*de jaj mely ritka!*) tartson; annak idejében sertésmarhákat vétessen oda; igen reá vigyázzon mivel tartják; arrúl rovást tartván, rátiójában felírja. Az *korcsamárosoknak* mikor bort ad ki, annak diesét felírja; animadversiója legyen az udvarbirónak, mikor pénzt adminisztrált az korcsamáros. Czédulát adjon neki róla az számtartó, avagy ugyan egy kis regestrumot csináljon, kiből az korcsamáros, akar jobbágy, akar más rendbeli légyen, meg ne károsodjék, maga is jövendőben meg ne fogyatkozzék, vagy annak percipiálásából meg ne csalattassék.

23. Valamiket ma elvégezhet és elvégeztethet, avagy maga is végbenvihet, azokat más napokra soha ne halassza és halagattassa, mert semminemű dolgokban az hosszas halagatás nem szokott jót nemzeni, sőt magának nagy kárt s busulást hozni s szerzeni gyakortább szokott.

24. Minden perceptumokról és erogatumokról igaz és credibilis testimoniálisokkal, quietantiákkal, partiale regestrumokkal, diáriumokkal és katalogusokkal együtt rátióját *esztendőnként*, legalább esztendeje eltélése után 2 holnapok alatt minden abból kijöhető difficultásival finaliter eligazítottassa, egyébaránt nem cselekedvén, maga busulása fogja

követni. Az pénz administrálásáról mi pecsétös subscriptiós quietantiánk legyen, mert különben nem acceptáltatik rátiójában. Minden esztendőben tavasszal és ősszel generalis extractust küldjön olykor tavasszal, mikor mindenféle tavaszi és őszi veteményt elvetett, és az bort betakarítja, úgy pedig, hogy elsőben is az tavaszi vetés után mindjárt tegyen fel mindeneket, valamik keze alatt vadnak generaliter. Az őszi extractusban pedig meg legyen írva mindenféle mezei takarmány, mennyi lőtt abban az esztendőben, őszi búzát, rozsot, árpát mennyit vetett, bor mennyi lőtt, ezt elvégezvén, azmi akkor keze alatt lészen, azt is éppen megírja. Mikor pedig oda akarunk menni, mindaffélét, valami keze alatt lészen felírja, extractusban beadja nekünk, mikor eljövünk is, mennyi maradt hasonlóképpen.

25. Hogyha tisztiből amoveálódni akar, nem akarván minket tovább szolgálni, esztendejének eltelése előtt 2 hónapokkal nekünk és praefectusunknak idején értésünkre adja, hogy mi is azon tisztében mást collocáltathassunk helyette, ebben is akarván távoztatni következhető kárunkat.

26. Jóságunkban mindenféle *mesterembereknek*: ácsok, kerekések, kőművesek, asztalosok, kádárok, kertészek, eszismadiák, vargák, timárok, szöceseknek, jobbágyunk fiait adjon *tanulásnak okáért*, hogyha az örögek közül valamelyik meg talál halni, ne maradjon jóságunk mesterember nélkül, sőt ha valamelyikféle mester abban az jóságunkban nem volna s más jóságunkban feltaláltatnék, *máshová is* elküldjen és *taníttasson*.

27. Mindezeket az punctumokat, azkiket most megíratunk, szorgalmatosan szeme előtt forgatván, ezeken kívül előjutandó dolgokat is igyekezzen megorvaslani, hogy egyéb ottan hozzája menő parancsolatunkhoz is magát alkalmaztathassa, hogy sem nekünk kárunkra, sem praefectusunk becsületlenségére, sem magának is nyomoruságára, hibás, vigyázatlan forgolódása ne következze, azmelyeknek megorvaslása maga jó industriájára hagyatván bizatik, kinek is Isten megsegítője legyen. Datum Albae Juliae, die vigesima mensis Martij, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo etc.

Egykorú másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályának utasításai közt.

A SZEPESI KAMARA SZÁMVEVŐJÉNEK JELENTÉSE 1676-BÓL A LENGYELORSZÁGI BORKIVITEL TÁRGYÁBAN.

Hochlöbliche Königliche Ober-Hungarische Cammer gnädig gebietend und hochwehrte Heren.

Was es in genere wegen der Hungarischen in specie aber hisiger oberungarischen Kaufrechten *Wein* sonderlich in *Pohlen* Ein- und Aussfuhr eigentlich vor eine Beschaffenheit habe sovil aus denen mehr dann *von ainem ganzen saeculo hero nachgeschlagnen Archiv*, Acten, Landts-Constitutionen, und memoria hominum gemainen Lauf und Brauch ersehen findten khönnen, und Wissenschaft habe, geruehe eur Gnaden aus folgenden mit mehrern zu vernemmen.